

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Historia Ioannis Cochläei De Actis Et Scriptis Martini Lvtheri Saxonis

Cochlaeus, Johannes

Parisiis, 1565

Acta & scripta Lutheri, Anno Domini. M. D. XXVIII.

urn:nbn:de:hbz:466:1-29789

ter subiecti, tributa pendant, atque alterius religionis potestatibus subiaceant: ea tamen & reuerentia & diligentia, legem seniorumq; traditiones obseruant, vt inquietis malisque & superbis eorum legisperitis, nusquam liceat, ne latum quidem digitum, vel à Moyse, vel à seniorum traditionibus discedere &c.

*Acta & scripta Lutheri,
Anno Domini.
M.D. XXVIII.*

Liber Lut. cōtra Anabaptistas.

Lutherus autem, vt vidit tam graues inualefcere sectas, propter quas male aualebat, tanquàm prima radix & scaturigo fuit ipse omnibus sectis iisce adeo barbaris: ipse quae in Anabaptistas scripsit Teuthonice. In quo sane libro primum queritur, Principem Anabaptistarum, Doctorem Balthassarum Pacimontanum, iniuste fecisse mentionem Lutheri in libello suo, quasi & ipse consentiat in stultam eius opinionem. Deinde queritur contra Diabolum, quod Decem ora aperiat, vbi vnum claudat Lutherus. Tertio, Catholicis, quos Papietas vocat, imputat istud malum quod non admittunt Euangelium, quia sub sui Principis ditione nulli sint rebaptizatores: Sed mentitur improbus Calumniator, quia Yfennaci sub illo Principe multi fuerunt deprehensi &c.

& multati. Quarto, reprehendit Principes qui morte faciunt in rebaptizatores. At it ergo, vnicuique liberum esse debere, credere vt velit. Nam si male credat quis, satis pœnarũ ei fore in inferno æternaliter: Ideo nõ debeat tēporaliter quoq; puniri Sed nescit aut dissimulat Lutherus, publicis quoq; legibus in rebaptizatores antiquitas animaduertum esse. Quinto, commemorat bona, quę à Papatu habemus, ne omnia reniciantur propter odium Papæ, Nos fateamur (inquit) sub Papatu esse bona Christiana, immo omnia bona Christiana, atque etiam inde ad nos defluxisse: Nempe confitemur, in Papatu veram esse scripturam sacram, verum Baptismum, verum Sacramentũ altaris, veras clauas ad remittenda peccata, verum prædicandi officium, verum Catechismum, veluti Orationem dominicam, ac X. præcepta & articulos fidei. Quemadmodum & ipse è contrario fateatur, apud nos (quamuis nos tãquam hæreticos damnat) & apud omnes hæreticos esse sacram scripturam, Baptismum, clauas, Catechismum &c. Sexto deinceps contra Rebaptizatores agit toto vsque ad finem libello, probans, non tam fidei baptizantis aut baptizati aut patrum fidendum esse, quàm promissionibus Christi & susceptioni Baptismi: Fidem enim esse incertam, Sacramentum autem certum. Cunque rebaptizatores dicant nusquam haberi in scripturis, quod paruuli habeant fidem propriam, aut quod baptizari debeant: ipse in hunc mo-

*Quarta bona
habemus à
Papatu.*

*Contra Ana-
baptistas.*

dum respondet. Quod paruuli credant, nullo scripturæ loco demonstrare possumus, qui clare his aut similibus verbis dicat. Paruulos baptizate, nã & ipsi credunt. Si quis nos urgeat ad demonstrandã eiusmodi literã, huic nos cedere oportet, & victoriã dare, nusquã scriptã inuenimus. Boni autẽ & ratione præditi Christiani, tale à nobis nõ exigunt: Contentiosi & Ceruicosi sectarum duces, id faciunt. At cõtra, neq; ipsi vllam afferent literam, quæ dicat. Adultos baptizate, & nullos paruulos. Hæc ibi Lutherus. Veruntamen longe aliam scripserat sententiam ea de re ante aliquot annos. Nam dum scriberet ad Vualdenses seu Pighardos Bohemiæ, interea, quæ in eis reprehendebat: hunc quoq; articulum commemorabat, quod paruulos baptizant ad futuram fidem, quam adulti consequuturi sint. At igitur præstare, prorsus omittere Baptismũ in paruulis, quàm baptizare sine fide. Quia Sacramenta neq; debeant, neque possint sine fide accipi. Si vero sine fide accipias Sacramentum, magno tuo malo accipias. Huic vestræ (inquit) doctrinæ opponimus nos verbum Christi. Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit &c. Sic & in Cochlaũ scribens ait, Non negamus, paruulos esse baptizandos, nec asserimus eos Baptismum accipere sine fide: sed dicimus, ad Baptismũ eos credere per vim verbi, quo exorcizantur, & per fidem Ecclesiæ eos offerētis, & eis fidem orationibus suis impetrantis: Alioqui mera & intolerabilia essent mendacia, quando baptiza-

Verba Lutheri pro Adultis baptizatis.

baptizans à parvulo quærit, an credat? non baptizatorus, nisi vice eius respondeatur, Credo. Ut quid interrogat an credat, si certum est, eos non credere, ut Cochlæus contendit? Esto, Augustinus sic aliquando dicat, sed Cochlæo satis sit, esse sic ab homine dictū: Nos volumus hoc dictum divinis testimoniis prohibitum. Quin asserimus, Parvulos prorsus non esse baptizandos, si verum est, eos in Baptismo non credere, *Lut. contra-rius sibi ipsi de fide parvulorum.* ne illudatur Maiestatum Sacramentum & verbum. Hæc in Cochlæum. In isto autem libro contra Rebaptizatores sic ait. Ego & gratias ago Deo & gaudeo, me parvulum esse baptizatum. Ibi enim feci, quod Deus præcepit. Siue ergo crediderim, siue non, sum tamen baptizatus super mandatum Dei. Baptismus verus & certus est, siue fides mea adhuc hodie certa sit, siue incerta, possum curare, ut adhuc credam ac *Visitatio Saxonica.* certus sim. In Baptismo nihil deficit: In fide semper est defectus. Satis enim laboris habemus, ad discendam fidem toto tempore vitæ. Hæc Lutherus contra seipsum. Quemadmodum in Septicipite postea ad longum variis argumentis, ex ipsius verbis ostendit Cochlæus.

At Dux Saxonie, Princeps Elector, quum audiret, in terris quoque suis fieri plurima nimis barbarice contra religionem: destinavit Quatuor Visitatores. Quorum duo erant Nobiles, Dominus Ioannes à Plaunitz, & Erasmus ab Haubit: & duo ex eruditis Doctor legum Hieronymus Schurff, & Magister artium Phi-

lippus Melancton. Qui circumeuntes de oppido in oppidum, Pastores & Concionatores ubique examinabant, eisque nouari & pascendi & docendi normam tradebant, mediam ferme inter Catholicam & Lutheranam: de utraque enim aliqui mutuabantur. In eam igitur cogebant Catholicos, aut reluctantes expellebant, & nimis ferocientes Lutheranos ad suam normam temperiem castigabant ac moderabantur. Spem dide illis sumptu suppeditare cogebantur Communitates, ad quas diuertebant. Et ij quidem aliquanto moderatius agebāt. Verum post eos constituti alij, adeo imperiose ac sumptuose gesserunt se, ut eiusmodi Visitatio cunctis retro Synodis Episcoporum, & Archidiaconorum Communitatibus, grauior intolerabiliorque videretur. Et iam Visitationem primum Latine Philippus Melancton, post Teuthonice Lutherus descripsit. Hic verbosius ac imperiosius. Ille succinctius ac moderatius. Philippus igitur praescripsit XX. articulos, erga Curatos per Visitatores examinandos, hoc sane vsus exordio. Pastores (inquit) debent exemplum Christi sequi: Qui quoniam poenitentiam & remissionem peccatorum docuit, debent & ista Pastores tradere Ecclesiis. Nunc vulgare est, vociferari de fide, & tamen intelligi quid sit fides non potest, nisi praedicata poenitentia. Plane vinum nouum in vres veteres infundunt, qui fidem sine poenitentia, sine doctrina timoris Dei, sine doctrina legis praedicant, & ad carnalem quaedam

*Verba Phil.
Melan. de
visitatione.*

dam securitatem assuefaciunt vulgus: Ea securitas est deterior, quam omnes errores antea sub Papa fuerunt. & infra. Si largientur (inquit) eleemoy nas, Deus augebit nostrā rem familiarē, dabit publice annonā vberiotem, pacem & similia bona: Non quia facimus nos, sed quia talia ipse promisit facientibus. In primis largi erga sacerdotes esse debent. Quia scriptum est: Duplici honore digni sunt. Itē. Volo etiam (inquit) non nihil de libero arbitrio asserere, quomodo doceri debeat: De quo plerique valde incommode loquuntur. Et quia clamitāt omnino nos nihil facere posse, aliud nihil docēt quā diffidentiam, quā multa peccata parit in vulgo. Voluntas humana est vis libera, vt facere possit iustitiam carnis, seu iustitiam ciuilem, vbi lege & vi cogitur: Vt, non furari, non occidere non mœchari. Paulus enim cum iustitiam carnis vocat, docet esse quandam iustitiā partem, quam caro coacta, suis viribus faciat. Ro. 2. Gentes natura faciunt quæ legis sunt. Quid autem faciunt, nisi ciuilem iustitiam? Exigit autem Deus iustitiam hanc 1. Timoth. 1. Lex est iniustis posita. Vult Deus coerceri rudes & imperitos doctrinæ legis. Propterea doceant, In nostra manu, si cogatur vi esse, carnem frenare, & ciuilem iustitiā præstare: & hortētur diligēter ad recte viuendum. Quia Deus hanc quoque iustitiā exigit, & grauius puniet illos, qui adeo negligenter viuunt, & somniant, hanc iustitiam non esse in nostra manu, si extorqueatur. Et sicut aliis do

De libero arbitrio.

nis Dei bene vti debemus; ita etiam vitibus, quas Deus naturæ tribuit, bene vti debemus. Hæc Philippus ille ibi, & id genus multa subdola moderatione præscribebat, quæ minus absurdam redderent Lutheri doctrinam, quam fecerant priora, tum sua, tum illius scripta. Quibus & Lutherus ipse in Teuthonica visitandi formula consentiebat. Hinc data est Catholica anfa, colligendi plurimas è scriptis Lutheri contradictiones & Antilogias, quibus docuerunt, Lutherum iuxta Pauli Apostoli sententiam, proprio iudicio condemnatum, & velut seruum nequam in euangelio ex ore suo iudicatum. Hinc monstruosus ille Germaniæ part⁹, Lutherus Septiceps, quem & Latine & Teuthonice aditio Cochlaus: Vbi sædo aspectu ex vna cuculla septem diuersa, & habitu & figura, prominent capitata, quæ sædissima super diuersis rebus verborum contentione inter sese rixantur. Accidit eodem anno mira & horrenda Tragœdia Basileæ, quam scripsit priuatim Erasmus Roterodam⁹, vir Doctiss. ad Io. Cochlaum, In hæc sane verba. Superioribus hisce diebus, Quarto die Augusti, is erat Dominicus, accidit Basileæ quiddam vere Tragicum, ac propemodum cum Thyestea cœna conferendum. Ciuis quidam honestus ac diues, Christophorus Bomgartnerus, vxorē suam Elisabetham, prædiuitis negociatoris filiam, nomine Henrici Davidis, suspectam habebat, quod furtiuam consuetudinem haberet

cum

eum famulo, nomine Angèlo: Zelotypia tantū
erat, nullis certis argumentis nixa. Reperit occasio
nem in crūdū. Quum famulus abesset, à domi
no iussus colligere à certis debitoribus pecuniā
vit ingressus est illius cubiculum, venans, opi
nor, argumentum, quo quod suspicabatur con
vinceret. Reperit in famuli indusio ligulas ali
quot sericas. Mox accersitam vxorem percontra
tur, agnosceret ne eas ligulas? Vnde, inquit, has
nactus est? nam meæ sunt. Confessa est à se do
natas. Tum maritus, vt verum extorqueret me
tu, pugionis mucronem intentauit in ventrem
vxoris, promittens nihil futurum mali, si verū
profitetur: mortem presentem minitans, nisi
profitetur. Quoque magis illam proliceret ad
confessionem, ipse prior fassus est, se commisit
se adulterium: Idem de vxore suspicari, nec a
liud tamen quam suspicari. Illa primum inficia
ri, tandem urgente marito, confessa est & ip
sa. Et confestim maritus dimisit. Illa territa con
fugit ad sororem in pagum nomine Prattelen.
Actum est per affines & propinquos de reditu
in gratiam. Maritus se placabilem exhibuit. Re
dit mulier sabbato 3. die Augusti, deducuntib⁹
eam aliquot cognatis & propinquis, quos mari
tus accepit hilari compositiuncula. Dis
cessum est cum gratulatione: Et, vt aiunt, ea
nocte fuit viro & vxori lectus communis, ne
tur. Post die, quiri quid offensionis vestigi
um, re sidere videre dies dies erat Domini
cus, simili familiaritate vn à pransi sunt. Rumor

Y ij

addidit & cognatos aliquot eodem acceptos
 conuiuio, quo peracto, egit illis gratias: rogans
 vt adesse vellent in cœna, se paulo lautius illos
 accepturum. Verum is rumor incerta est fide:
 Illud certum, mox à prandio ablegauit famuli
 ad concionem: liberos ex priore coniuge susce-
 ptos, ad emenda pira. Ita nactus solitudinem,
 obdit pessulum ianux: grauidam vxorem trans-
 fodit, mox filiolarum vix Quadriniam. His per-
 actis, ipse scripsit epistolam ad Senatum. Con-
 stitit in summam ædium partem conscendit, ac
 ter in clamato nomine Iesu, se præcipitem do-
 dit: adeo, vt cerebro disperferit viam, iuxta Co-
 mici dictum, sed nimium Tragicè. Caligis vni-
 ligularum alligarat epistolam, de quo modo di-
 xi. Qua continebatur, quid, quo consilio fecis-
 set, ac facturus esset. Occidit adulteram confes-
 sam, illa pœnam commeruerat: Occidit filiam
 ne quis in posterum illi maternum paternum-
 que crimen opprobret. Sibi fuit carnifex, ne
 longo cruciatu periret: Damnatus iudicium sen-
 tentiis. Nam in corpus sæuitum est, fractis ossi-
 bus, impositum est sublimi rotæ. Deinde inclu-
 sum ligneo culco, demissum est in Rhenum.
 Quid acciderit animæ nouit Deus. Facinus tā
 atrox & inopinatum, socerum vxoris patrem
 ita perculit, vt totus factus sit attonitus. Frater
 mariti, Iacobus Bomgartnerus, præ dolore sibi
 excidit, vt iam sit in vinculis. Exemplum quam-
 uis impium, non inutile fuerit, ad deterren-
 dum ab adulterio, quod iam inter Evangelicos
 quoque

quoque cœperat esse iocus, Accidit & alia
 eodem anno ingeniosæ malignitatis Tragedia
 ex nouis Lutheranae factionis adinventionibus
 quæ sic habet. Otto PaK, legum Doctor, homo
 nobilis, occultus Lutheri discipulus, cum esset *Sceleratum fa-*
 Conſiliarius iuratus Pii atque Catholici Prin- *cinus D. Ot-*
 cipis Georgii, Ducis Saxoniae: grande ac plane *tonis PaK.*
 magistro suo dignum, hoc est, bene Lutheri cū
 facinus scelerato aggressus est consilio. Nam ef-
 finxit formulam cuiusdam fœderis, sub nomine
 quorundam Principum Catholicorum, aduer-
 sus Electorem Saxoniae & Hassiae Lantgranium
 conceptam, per quam nitebatur occulte Luthe-
 ranos ad arma concitare: Quod & effecit. Nan-
 que dum Cancellarii vices ageret, nactus ea oc-
 casione secretum Principis sigillum, appressit il-
 lud formulæ conficti fœderis, ac Hassiae Lant- *Exercitus Lu-*
 granio velut grâde munus tradidit. Is viso Prin- *theratoris con-*
 cipis sigillo, statim credit rem ita esse. Et com- *tra Episcopos*
 municato consilio cum Electore Saxoniae, ma-
 gno studio validum comparauerunt ambo exer-
 citum. Quem ubi in publicum eduxerunt, nec
 quisquam aliorum Principum sciret, quemnam
 tanto cum apparatu belli inuasuri essent: Lant-
 granus copiam fœderis focero suo, Duci Saxo-
 niae Georgio, transmisit, multa cum prece, vt ta-
 li fœderi renunciare vltro velit, ac promittere,
 vt neque ipsi neque Electori Saxoniae arma sit
 illaturus. Dux autem Georgius, mox eodem
 die (nempe in festo Ascensionis Domini) quo
 illius scripta recepit, per literas respondit Theu

*Responſo Du-
cis Georgii ad
litteras Lan-
gravi.*

thonice, In hæc ſane verba.

Generoſe Princeps, Benigne dilectæque Co-
gnate ac fili, hodie à Dilectione veſtra ſcriptum
recepì, in quo Dilectio veſtra indicat, quodnam
fœdus contra Patrualem meum, Electorem Sa-
xonix editum ſit, ac deinde contra vos. In quo
& ego comprehendar, id quod Dilectioni ve-
ſtræ ex animo doleat, & malletis membrum ali-
quod de corpore veſtro perdidiffe, quàm rem
talem de me reſcire: Addita prece benigniſſima
ac humillima propter Deum, vt Dilectioni ve-
ſtræ dem reſponſum, in quo abrenunciem iſti
fœderi, & contra Patrualem meum, & vos ni-
hil faciam, iuxta latioreſ litterarum tenorem
perlegi. Et ſuper hoc Dilectioni veſtræ notum
facio, Quamuis ſimplex ſim & ineptus, ea tamè
animi fortitudine me eſſe credat D. V. vt ſi quid
vere in hac cauſa à me factum eſſet aut actum,
nollem id coram Dilectione veſtra, aut coram
maiore, quem merito plus timerem quam vos,
negare. Quoniam vero hæc ficta Copia,
quam ad me miſit D. V. tam multa mendacia
in ſe continet, ac per Originalia nunquam pro-
bari aut demonſtrari poterit: non paruam ſero
admirationem, quod D. V. huic fidem præbet
& me per eam grauat. Multo magis condoleo
Dilectioni veſtræ, tanquàm meo conſanguineo
& filio, q̄ D. V. ſinit ſe eiſmodi infūdatiſ, falſiſ,
médacibuſque nugis ſeduci, & in ſeditione cōci-
tari: Vnde Dilectioni veſtræ cōiugiq; & liberis
veſtris, terrisq; & ſubditis veſtris, perditio, ca-
lamitaſq;e

*Fictam eſſe
copiam fede-
ris prætenſi.*

lamitasque exoriri possit. Dico igitur & scribo
 adhuc, eum, qui Dilectioni vestrae dixit, se vidisse
 se Originales literas, quibus additum sit Chiro-
 graphum ac sigillum meum, aut quod Origina-
 les illas legerit audierit: esse desperatum, infa-
 mem ac periurum Nebulonem. Hoc constat
 coram quibuslibet affirmabo. Volo item Dile-
 ctionem vestram amice, & (quemadmodum
 D.V.) propter Deum rogaram habere, D.V. ve-
 lit negotia sua meliori deliberatione, quam hic
 factum est, incipere: nec velit incitari ad eam
 venationem, ubi merito alius praeveneretur.
 Velit item D.V. ostendere mihi mendacem vi-
 rum illum, ut & ego, & quilibet ab eo ca-
 uere sibi sciat. Nisi enim id a D. V. moveri
 possem ad suspicandum, quod D. V. ipsa
 met effinxerit illud, atque ita velut captare oc-
 casionem, vestram inimicam voluntatem con-
 tra me miserum senem inchoandi. Neque item
 praetermittam scribere iis, qui comprehendun-
 tur in copia foederis, quod Vratislaviae factum
 sit, eamque illis transmittere: Nihil dubitans, e-
 os & se & me sufficenter excusaturos esse. Satis e-
 ni scio, pluresque eorum neque affuisse, neque mis-
 sos ibi habuisse Oratores suos. De nullo igitur
 foedere mihi suum conscius, neque unquam id doceri
 potest, quod de ipso sciam aliquid. Ea enim quae de aliis
 in eiusmodi copia recitata sunt, utique manifesta
 sunt mendacia. Quicquid autem me tangit, prorsus eme-
 ritum est. Existimo igitur iam, si D. V. ob id ali-

Y iiij

*Ve indicetur
 Nebulo, au-
 tor consilii fa-
 deris.*

quod de corpore suo membrum tradidisset, eius facti nunc pœniteret eam, quod omnino frustra & pro nihilo factum esset. Neque opus est, ut ab eo, quod in seipso nihil est, desista aut abrenūciem. Geram me, Deo danre, erga D. V. & erga quoslibet ita, ut sciam cum honore coram Deo superioribusque meis, & coram toto mundo respondere. Hoc tanquàm responsum Dilectionem vestram celare non volui: Cuius feruire paratus sum. Data festinanter Dreßlæ in die Ascensionis Christi, Anno Domini 1528. Neque omittam scribere agnato meo, ut ista significem. Ex quibus Dilectio eius me bene excusatum habebit. Georgius Dux Saxoniæ & c. Nomina autem aliorum Principum, ex tenore conficti fœderis cognoscuntur. Cuius sane initium sic habet. Dei gratia Nos Ferdinandus Rex Bohemiæ, Rom. Cæs. Maiestatis locum tenens, Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ & Vuitenbergæ, Comes Tyroli & c. Et Nos Alpertus S. R. E. Tituli S. Petri ad vincula Presbiter Cardinalis, Archiepiscopus Moguntinus & Magdaburgensis, sacri Rom. Imperii Archicancellarius per Germaniam: Princeps elector & Primas, Administrator Halberstatensis. Et nos Ioachim, sacri Rom. Imperii Archicamerarius, & Princeps Elector: Ambo Marchiones Brandeburgenses, Duces Steriniæ, Pomeraniæ, Cassabiorum & Vuandalorum: Burgavii Nurenbergenses, & Principes Rugiæ. Et nos Matthæus S. R. E. Tituli S. Angeli Presbyter

Initium formule conficti fœderis.

byter Cardinalis, Archiepiscopus Saltzburgen-
sis, Apostolicæ sanctitatis & sedis Romanæ Le-
gatus natus &c. Nos Vuigandus, Episcopus Bâ-
bergenfis. Et nos Conradus, Episcopus Herbi-
polensis, & Dux Franconiæ. et eadem gratia nos
Georgius Dux Saxonie, Lantgravius Turingie
& Marchio Misnæ. Nos Vuilhelmus & Ludo-
uicus fratres, Daces superioris & inferioris Ba-
uariæ, Palatini Rheni. Fatemur & notum faci-
mus, virtute harum literarum palam, Postea
quàm in hoc periculoso & aduerso rerum statu
quem Deus omnipotens super genus humanũ,
propter iniquitates & peccata permittit, multæ
in Deũ blasphemie & iniuriæ, ac scandali proxi-
morum exoriuntur. Ita, quod Deus non solum
in suis Sacramentis, quæ ipse super terram, tum
ad emédationem nostri, tum ad confortationẽ
infirmæ conscientie nostræ instituit: Verum e-
tiam in sua ipsius omnipotentia ac Deitate, in-
iuriis contumeliisque afficitur. In eo sane, quod
Templa & Monasteria diripiuntur ac deuastan-
tur: Deo sacratæ personæ ab eius cultu expellun-
tur, ad loca inhonesta protruduntur, suisque cõ-
sibus & prouentibus vi spoliantur & priuantur.
Et quod omnium horrendissimum est, sacræ
Missæ officium non solum aboleretur, sed & Ido-
latriæ & peccato ascribitur. Nobis tanquàm
Catholicis, Regi, Principibus Electoribus, Ar-
chiepiscopis, Episcopis & Pricipib⁹, propter vo-
tum & promissionem, quã Deo creatori nostro

Tres Episcopi redemerunt pacem à Lutheranis Centum Millibus aureorum.

fecimus (Cui nos tanquàm creaturas suo creato ri absque omni medio subdere, ac sacris pedibus eius substernere debemus) similiter etiam propter iuramenta & fidelitates, quas partim Apostolicæ sanctitati, ac omnes nos Ro. Cæs. Maiestati, Domino nostro omnium Clementissimo, præstitimus (Quibus tanquàm superioribus nostris debitam obedientiam exhibere debemus & tenemur) nihil aliud cõuenit, quàm eiusmodi superscriptis blasphemis (quarum nobis, velut hominibus, mediante auxilio diuino, possibile est) occurrere, eas auertere ac in melius conuerrere &c. Quanquàm vero cuncti Principes & Episcopi illi, sigillatim per propria scripta & sigilla negarent, se tale fœdus percussisse: non tamen potuerunt viciniore Tres Episcopi periculum euadere belli, nisi persoluerent Centum Millia aureorum. Imperatis enim ac in defensis imminere è proximo grandis & ad inuadendum paratus exercitus. Quamuis igitur essent innumes ab eo fœdere, maluerunt tamen redimere pacem, quàm iniustum sustinere bellum. Numerauerunt itaque Archiepiscopus Moguntinus XL. Millia aureorum, totidem Episcopus Herbipolensis, & XX. Millia Episcopus Bambergensis. Quid facerent aliud? longe aberat Cæsar in Hispaniis, & Liga Sueuica tam subito non poterat ferre auxilium. Subditorum autem corda, magna ex parte Lutheri fermento erant infecta. Maluerunt itaque Episcopi in pecuniis, quam in damnis subditorum, agrorumque

rumque populationibus, aut oppidorum expugnationibus, iacturam facere. Quia metus erat ne speciosus verbi Dei prae-textus, Evangelii que defendendi titulus (quem Lutherani ubique iactitant) totam Germaniam in tumultum excitaret. Ne autem Habsiæ Lantgravius videretur fœdus illud ultro effinxisse, indicavit autorem, supradictum Ottonem PaK, eumque in custodia tenuit, vt de facinore isto responderet aduersariis. Scripsit igitur ac certum præfixit diem Regi Ferdinando, Electori Brandenburgensi, & Duci Saxonæ Georgio, ad agendum iure contra dictum PaK, si quid aduersus eum haberent. Illi missis Oratoribus iusserunt illam accusari, tãquàm reum læsæ Maiestatis. Feria igitur secunda post festum Diuæ Margarethæ, conuenerunt Oratores in oppidum Cassel, vbi Lantgravius publicam exhibuit audientiam. Antequàm vero accusaretur ab illis PaK, iussit eum à suo Cancellario coram illis interrogari de tribus articulis. Primo an de fœdere illo dixerit Lantgrauio, quod Vratislaviæ factum sit. Secundo, an Copiam illius sigillatam annulo Ducis Georgii, tradiderit eidem Dresdæ. Tertio, an per multa scripta promiserit, etiam Originales tradere illius fœderis literas. PaK ergo hæc omnia confessus est palam. Deinde datus est Oratoribus locus accusandi illum. Cæpit itaque Cancellarius Ducis Georgii, Doctor Simon Pistorius, clarissimus ac disertissimus Iuriconsultus, hominem accusare multorum criminum:

De qui-

*Actio contra
D. PaK Cas
lia instituta.*

*De multis cri
minibus accu-
satus est D.
PaK.*

De quibus eum certissimis documentis conuicit, tum per propria eius Chirographa, tum per aliorum authenticas literas. Etenim Pak, cum esset superbus & sumptuosus, multo plura decoxerat, quam in tota substantia sua haberet. Variis igitur figmentis callide circumueniebat pluresque, ut sibi in mutuum darent. Effinxit sane diuersas epistolas, quas annulo Ducis Georgii, dum Cancellarij vices ageret, sigillabat, ut per eas pecuniam vndeunque acquireret. Finxit & scripsit, se octo Millia aureorum dedisse Duci Georgio, pro Praefectura oppidi Vucissense, ad dies vite suae. Finxit credentiales literas, pro se ad pluresque, annulo Ducis signatas. Finxit literas, quibus fateretur Dux, ei debere Quinque Millia florenorum. & cum à Duce missus fuisset, velut Consiliarius, ad Lantgrauium Hafsiae, ille peruerso itinere profectus est occulte, ad Ioannem Vuaiuodam Vngariae hostem Regis Ferdinandi. Et Vratislaviae aliam confinxit multorum Principum, aduersus Regem Ferdinandum, confederationem. In qua nominatim recensuit non solum reges Franciae, Angliae, Daniae, & Scotiae, ac Venetos: Verum etiam quosdam Germaniae Principes, utpote Duces Gelriae, Pomeraniae, Electorem Saxoniae, Lantgrauium Hafsiae, & Archiepiscopum Treuerensem, Denique sub figmento & praetextu conficti foederis, quod contra Electorem Saxoniae Lantgrauiumque Hafsiae initum assererat. à Lantgrauio Quatuor
Millia

Millia aureorum in donum recepit, vt Credituribus eius ex ea pecunia satisfieret: Neque tamen omnibus satisfieri potuit. Cum igitur ad tot sibi obiecta crimina, non posset nec auderet respondere immoto pede: omnes Oratores confluxerant, eique in faciem dixerunt, quod sit infamis, perfidus, periurus ac sceleratus nebulo, & ex stirpe nequam, qui Principes & Dominos eorū nequils. calūnia traduxerit: reus crimine & falsi & læsæ Maiestatis. Protestabantur itaque & rogabant Lantgrauium omnesque circumstantes, vt illum pro tali haberent, donec demonstraret, fœdus illud à Dominis eorum factum esse. Pak uiro misere confusus ac dehonestatus, mortis quidem supplicium euasit gratia & benignitate Lantgrauii: profugus tamen & exul factus, nusquā interitis Lantgrauii & Electoris Saxonie, aliorūque Principum, quos diffamauerat, tuto pedem sistere potuit. Vagus igitur ac profugus factus super terram, velut alter Cain, per diuersa latibula ad urbes stagnales sese proripuit: Atque in hunc modum restituta est Germania pax. Quātum vero doluerit id Luthero, vel ex ea constat epistola, quam paulò post scripsit ad sodalem suum, Apostatam Augustinianum, In hæc sane verba. Optimo pariter ac pio viro, Vinctilao Linco, seruo Christi in Euangelio Nurenbergæ fratri suo, Gratiām & pacem. Noua plura tu nosti, quàm ego scribere possim. Fœdus illud Principum impiorum, quod ipsi negant, vides quantos

D. PaK misere confusus & conuictus est publicè

Tandem comprehensus Anuerpie Anno 1536. post diuturnum carcerem, post longam iuris disceptationem post serialia questionum tormentis capite plexus & in Quartas diuisus est. Anno 1537. mense Februario.

Epistola Lut. ad Vuencelium Lincoln.

quantos motus mouerit. Sed ego Ducis Georgii frigidissimam excusationem ferre pro confessione interpreter. Sed negent, excusent, fingant: Ego sciens scio, non esse fœdus istud merum nihil aut Chimeram, licet monstrum sit monstruosum satis. Deinde orbis nouit, illos animo, facto, edicto, studio pertinacissimos hactenus talia publice tentasse & fecisse, & adhuc facere. Extinctum enim volunt Euangelium, quod negare nemo potest. Sed quid hæc ad te, qui absque dubio certus de his omnibus es. Tantum ut scias, neque nos istis credere impiis, licet pacem offeramus, optemus, demus, Deus confundet istum *μωροτάλον μωρον*, Qui sicut Moab plus audet quam possit, & non secundum vires suas superbit, sicut semper fecit. Orabimus contra istos homicidas, atque hactenus sit eis indultum. Si denuo aliquid moliti fuerint, orabimus Deum: Deinde mouebimus principes, ut absque misericordia perdantur: Quandoquidem sanguisugæ insatiabiles quiescere nolunt, nisi sanguine Germaniam madere sentiant. Vale & ora pro nobis, Dominica post Barnabæ 1538. Martinus Lutherus.

*Disputatio
Bernensis.*

Sub initium eiusdem anni, famosa ac scandalosa habita est Disputatio apud Helueticos in oppido Berna, quam procurauerunt Zuinglius, Oecolampadiusque, & eorum complicés, Vuolfgangus Capito, Martinus Bucerus, qui Argentinæ in secta Zuinglii præualebant. Et duo scelerati Apostatæ, Berchtoldus Haller, & Fran-

ciscus Kolb, qui potentem ac bellicosum populum Bernensem, in fide peruerterunt. Cum igitur formula ad disputandum à Bernensi Senatu præscripta atque euulgata, Catholicis aperte præiudicialis ac iniqua esset, Zuingliani vero plausibilis nimirumque alludens, factum est, ut è Catholicis nemo Doctorum Theologorum ibi disputauerit, ne comparuerit quidem, nisi prouincialis Augustinianus, D. Conradus Tregarius: Neque ullus Episcoporum ad eam suos miserit Oratores, sicut miserant ante biennium, ad disputationem Badensem. Articuli enim X. quos disputandos proponebant, aperte erant impii & erronei, contra Ecclesiam, contra veritatem Eucharistiæ Missæque, & aliorum Sacramentorum: contra merita uenerationemque sanctorum, contra exequias defunctorum: breuiter contra receptos & approbatos Ecclesiæ ritus, caeremoniasque fere omnes. Et ipsa formula sic erat imperiosa, & fastu quodam turgida, ut Quatuor Episcopi personaliter ita citaret ad comparandum, ut nisi comparerent simul cum doctis uiris, sacrarum literarum peritis, omnem Iurisdictionem Episcopalem in terris Bernensibus perdituri esset. Euulgata autem ea formula, multiplex dissuasio ac dehortatio Bernensibus per scripta ab aliis facta est. In primis à Regimine, Imperiali nomine Cæsareæ Maiestatis, è Spira interdictum est Bernensibus serio, ne disputationem illam admitterent. Deinde à Quatuor Episcopis multis rationibus prolixè probatum

Pia dehortatio de illa disputatione per viii. Cantones probatum est, non expedire, vt fieret ea disputatio. Et adhuc multo copiosius dissuaserunt eandem Octo Heluetiorum Cantones Catholici: Inter quos Lucernenses primas tenebant partes. Quorum sane admonitio adeo pia erat & fidelis, vt eorum verba ex imis visceribus ac intimis cordis penetralibus, absque omni fuce, procedere viderentur. Admonebant eos disputationis Badensis, quem inter XII Cantones ipsi Bernenses precipue & expetierant & comprobauerant. Admonebant eos fœderum, promissionum, literarum sigillatarum, recessuum (vt vocant) publicorum, iuramentorum, & multorum aliorum monumentorum: quæ omnia per impiam disputationem istam violanda erant. Dicebant eiusmodi disputationem fore, non solum contra disputationem Badensem, intra biennium prius communi eorum consensu & approbatione habitam: Verum etiam contra iusiurandum, quod & ciuitas Bernensis & eorum territoria præstiterant, & contra sigillatos recessus. Item contra ipsorum fœdera, & contra Catholicæ Ecclesiæ ordinationes. Vnde exoritura sint plurima ipsis mala, magna detrimenta scandala, damna, seditiones, tumultus, & quid non? Sed & Ioannes Cochleus, qui tum Moguntia degebat, cum sero uidisset eam disputandi formulam publico Bernensium Edicto præscriptam: cõfestim collegit dissuadendi rationes quàm plurimas, quas per proprium nũcium per tanta terrarum interualla Bernam

transmisit, quo tempore iam ceptū erat disputari. Admonuit eos legis diuinæ, autoritatis Ecclesiæ, Sedis Apostolicæ, legum Imperialium: ne tot seculis probatos ac receptos fidei nostrę articulos, per infaustam illam disputationem in dubium reuocarent. Maxime vero reprobauit modum iudicandi super disputatis, quod reiecta omni Ecclesiæ Doctorum expositione, sola Biblica scriptura debeat inter partes discernere ac iudicare: Quandoquidem ipsa secundum sese sit res inanimata, quæ eloqui non possit, nec iudicare, vtra partium ipsam rectius intelligat aut exponat. Neque clamare possit, Ohe aut Ve, contra eos, qui ei vim faciunt, aut retortam velut per capillos in deuium sensum trahunt. At ipsi Bernenses temere sibi iudicandi autoritatem sumpturi sint, ad pronuntiandum, vtri scripturam rectius intelligant, Catholici ne, an heretici. Et proculdubio hæreticis palmam daturi sint, quorum instinctu & disputandi formula & impij articuli fuerint promulgati. Lex autem diuina nequaquam talem statuit disquirendi modum: sed iussit, si quid ambiguum fuerit, vt illud proponatur summo sacerdoti, qui pro tempore fuerit, vt eius stetur iudicio, & qui acquiescere illi noluerit, morte moriatur, Deut. 17. Denique ne nudæ scripturæ nimium considerent, reiecta doctorum Ecclesiæ expositione, proposuit eis tria Themata secundum seculum vt falsissima, ita & absurdissima. Quorum primū erat, Christum nō esse verum Deum. Secundū,

*Tria Themata
absurda
& impia.*

Z

Deum debere obedire Diabolo. Tertium, Mariam Dei genitricem, non permanisse perpetuo virginem, Primum erat error quorundam Anabaptistarum, & antiquorum Hebionitarum. Secundum Ioannis Vuicleui. Tertium Heluidij. Hæc tria in vtranq; partem è locis variis scripture probauit, nunc argumentando, nunc soluendo: vt illic exemplis declararet, quàm non sit difficile, ex tanta scripturarum sylua excerpte diuersa loca, per quæ secundum fucum & exteriorem corticem literæ, quodlibet thema & probari & reprobari queat. Nisi igitur stet auctoritati Ecclesiæ, Conciliorumq; Generalium, & sanctorum patrum expositioni, qui per spiritum sanctum locuti sunt, velut per certum veritatis magistrum: per corticem literæ omnia ab hereticis in dubium vocari ac perueri possent. Bernenses vero his omnibus contemptis, prosequuti sunt disputationem suam: Disputantes à Die septimo, vsq; ad Vicesimū sextum Ianuarij. Postea iudicarunt X. articulos recte probatos, & in scripturis fundatos esse. Mox igitur nouam instituerunt Reformationem, in qua præceperunt primo, Vt ab omnibus subditis suis approbentur X. articuli. Deinde, Vt subditi ipsorum, nulli è Quatuor Episcopis, amplius obediant in rebus Ecclesiasticis: non in causis Matrimonialibus: non in excommunicationibus & absolutionibus, non in perceptione Chrismatism: non in oblationibus decimisq; & frugū primitiis &c. Deinde absoluerunt à iuramentis Episco

Nova Reformatio Bernensium.

capitulum 1. de iuramentis

propræstitis Decanos, Camerarios, Pastores, Cõcionatores, & quoslibet Ecclesiæ ministrõs. Postea cum ipsi in vrbe sua iam demoliti essent altaria, atq; Imagines, vbiq; in tẽplis suis, Mis-
sasq; penitus aboleuissent: præceperunt subdi-
tis, vt per omne territorium suum itidem face-
rent. Deinde abrogarunt omnes Missas, & exe-
quias, anniuersariãsq; memorias defunctorum
fraternitates viuientium: Dedicaciones templo-
rũ, habitus Monachorum & Monialium, vsũ
sacrarũ vestium: Dies ieiuniorũ, festa sancto-
rum, & quid non? Permiserunt autem sacerdoti-
bus vxores, nouas nuptas Monachis, sacrilegos
maritos Monialibus. In fine tamen, vt fidei suæ
incertitudinem conscientiaque palpitationem
ac metum proderent: adiecerunt, sese, vbi me-
liora docti fuerint, ea libenter amplexuros esse,
& eam Reformationem velle vel augere vel mi-
nuere. Quoniam vero tam in Badensi, quàm
in Bernensi disputatione, coram Laicis Teu-
thonice & loquendum & scribendum fuit: Teu-
thonice quoque reprobauerunt, D. Io. Eckius
Disputationem, D. Io. Cochlæus Reformationem
Bernensium. Eckius prolixius ac sub-
tilius: Cochlæus breuius ac simplicius, pro ca-
ptu Laicorũ. Eckius vltra X. articulos disputa-
tionis, commemorauit adhuc XXV. articulos
erroneos, quos in Disputatione illa admiserunt.
X. itẽ articulos cõtradiçtorios sibi ipsi, & XV.
locos scripturæ, quos falsificauerunt inter dispu-
tandum. Cochlæus priusquàm articulatiu Re-
Z ij

*D. Eckius
disputationẽ.
Cochlæus Re-
formationem
confutauit.*

formationem reprobaret, obiecit Bernensibus contemptum & negligentiam circa viros doctos, quos ad disputationem suam vocare debuissent, præsertim D. Eckium. Deinde exprauit inciuilitatem, qua male tractatus fuit in ea disputatione D. Conradus Tregarius, Provincialis Augustinianus, Helueti^o natus. Postea respondit articulatum ad Reformationis Capitula. E quorum Tricesimo paucula, exempli gratia, retulisse operæ precium fuerit. Tricesimo (inquit) conceditis Monasticis personis, deserte Monasteria, & inire connubia: Atque ut eas ad hoc prouocetis, vultis eis bona, qua intulerunt, restituere. Quæ si nimis modica sint, vultis plus addere, modo exeant, siue connubia in-eant siue non. O boni Domini, quàm inimicus est & honori vestro & animarum vestrarum salutis, autor huiuscemodi Reformationis. Quomodo potestis (obsecro) vsque adeo obliuisci omnis scripturæ, omnis legis & iuris, omnis disciplina & honestatis? Quomodo potest licere vobis, qui iuramento fœderati estis, iuramenta & vota Deo præstita, tam turpiter ac scelerate soluere, & concedere id, quod in vestra potestate minime consistit? Honestas iuris etiam apud Gentiles & Romanos antiquos exigit, ut iuramenta & pacta etiam hosti seruentur: Vos autem ea ne Deo quidem seruari vultis. Quomodo possitis quæso, maiores aut vehementiores vos exhibere hostes Dei & Ecclesiæ, quàm hic facitis? Considerate vos ipsi. Quomodo enim

Contra nuptias Monachorum & Monialium.

Hostes Dei Bernenses.

enim potest alicui maior aut dolor aut iniuria inferri, quàm si sponsa aut vxoreius abducatur aut rapiatur? Aut si filius aut filia eius, amisso honore, ad ignominiam redigatur publicè coram toto mundo? Iam sponsa & vxores Christi, Dei & Domini nostri, Moniales sunt, Can. 4. Ioan. 3. 2. Cor. 11. Eph. 5. Apoc. 21. Sunt & filie sanctæ matris Ecclesiæ, Gal. 4. 1. Corinth. 4. Plal. 44. & 47. Can. 3. 1. Pet. 3. Quomodo igitur praesumitis eas contra omne ius, contra omnem scripturam & honestatem, à votis suis absolueret? ubete, quæso, Apostatas vestros omnem persecutati tum scripturam tum historiam, an inuenire queant, quod in vlla per orbem terrarum prouincia, intra M. D. annos, vsquam cõcessum fuerit Monachis & Monialibus, Matrimonia inire, aut è Monasteriis in mundum redire. Est enim manifeste contra Deum, sic irrita facere vota Num. 30. Deut. 23. Psal. 65. Eccle. 5. Contra Christum Matth. 8. & 19. Luc. 9. & 14. Contra Paulum. 1. Tim. 5. vbi damnantur ij, qui primam fidem (votum scilicet) irritam faciunt. Quid autem sacra Concilia, sanctique Pontifices & Catholici Doctores, contra scelus istud scripserint atque statuerint, recitare hic nimis longum foret, atque etiam apud vos irritum & inutile, qui talia cuncta contempnitis. Recitabo autem vobis legem Imperialem ex Codice, vt ex ea intelligaris, quid hic meremini &c. Lutherus, vt vidit Zuinglium Oecolampadiumque inualere in dies magis ac magis: scripsit rursus con-

Z iij

*Liber secundus
Lutheri contra
Zuinglium &
Oecolampadiū.*

tra eos bene prolixum librum Teuthonice, Cui
titulus est. De cœna Christi confessio Lutheri.
In prima eius parte exagitat ac reprahendit
Zuinglium. In secunda Oecolampadium. In ter-
tia deniq; fidei suæ confessionē, quam pro cer-
ta & vltima suæ mentis sententia, tam in vita
quàm post mortem, haberi iubet. In prima mul-
ta obiicit Zuinglio eiúsq; complicibus, quæ Ca-
tholici prius longe iustius obiecerant ipsi Lu-
thero: Nempe, Quod eiusmodi dissensio & diuisio
inter ipsos non est à spiritu sancto, sed à Sa-
thana: Quod spiritus ille vertiginis contradicit
sibi ipsi: Quod libere concludendum est, Diabo-
lum omnis dissensionis patrem, esse eorum do-
ctorem: Quod dissensio in intellectu & sermo-
ne, ex Diabolo est &c. In secunda contradicit
sibi ipsi, dum negat in cœna Christi remanere
vinum, eò quod Christus dixerat. Non bibam
de genimine &c. Quod antea sæpe affirmaverat,
cum alibi, tum in Babylonica sua captivitate,
vbi derisit Transsubstantiationem & acci-
dentia sine subiecto. Affirmat item ibi Chri-
stum, non solum dedisse calicem discipulis,
sed & ipsummet bibisse. Quod prius negaverat
in libro de abroganda Missa, vbi docebat,
quod sacerdos aliis dare debet Sacramentum,
non ipse sumere: quoniam & Christus ita fe-
cerit. In tertia autem parte inter articulos
fidei suæ ponit, quod non sit credendum li-
berum arbitrium. Reicio (inquit) hic si-
mul

*Finalis con-
fessio fidei Lu-
theri.*

mul ac damno, velut meros errores, omnem doctrinam, quæ liberum arbitrium nostrum iactat. Item affirmo, Quod Vigiliæ, Missæ ac Anniuersarij dies pro defunctis, sint inutiles, ac nundinæ Diaboli. Item, Quod sancti inuocandi non sint. Item, Quod extrema vinctio, Matrimonium & Ordo sacerdotalis, Sacramenta non sint. Super omnes vero abominationes teneo (inquit) esse Missam, quæ pro sacrificio ac bono opere prædicatur ac venditur, super quam nunc omnia Ecclesiarum Collegia Monasteriaque consistunt: At, Deo dante, cito iacebunt. Quamuis enim magnus, grauis turpisque peccator fuerim, atque inuentam meam damnabiliter consumpsim ac perdidierim: ea tamen sunt maxima peccata mea, quod tam sanctus Monachus fui, ac tot Missis vltra XV. annos dilectum dominum meum tam horrende offendi, martyrioque ac tribulationibus affeci. Hæc in illo libro Lutherus. Edidit & alium librum Teuthonicum eodem anno contra Papistas (vt vocat Catholicos) de communione sub vtraque specie. In quo miris cauillis ludit, scurratur ac mordet, dum iactat quantum sua doctrina profecerit etiam apud Papistas, qui re vera Lutheranos sint ipsomet Luthero. Quoniam Canonici, alique sacerdotes ac Monachi, pulchre didicerint omittere ac neglecti habere horas Canonicas: ita fortes in consciëntia, vt Papæ di-

Z iij

*Alius liber
Luth. contra
Concomitan-
tiam.*

spensatione non amplius indigeant. Episcopi autem sciant nunc dissimulare Interdictum & excommunicationem, quando Papam tenebat Cæsar captiuum, quod ante Lutheri doctrinam minime passi fuissent. Principes denique, qui odio persequuntur Lutherum, sint Lutherano res quàm ij, qui Lutherum fouent, dum ab Ecclesiis & Monasteriis tollant, & ad se rapiât paratam pecuniam, præciosa clenodia & ornâta, insidienturque nihilominus & bonis immobilibus eorum, ac multas eis imponant exactio- nes: Aduersus Lutheranos vero Principes, quæ rant proditorias consultationes ac fœdera, do quib⁹ ipsimet postea erubescât &c. Excerptis ex co libro Ioânes Cochlæus Calūnias CXLIII, & fannas L. quas breuib⁹ responsiunculis cō- futauit Latine: maxime propter Episcopū Ros- fensem, à quo petebat, vt denuo aliquid in illū æderet, propter Germanos, qui præ omnibus Lutheri aduersariis ei plurimum (& merito qui dem) tribuerent. Volebam (inquit in præfatio- ne) R. Dignationi tuæ ex vno eius libello Teu- thonico in vnum colligere fasciculum, ipsius aduersum nos calumnias, fannas, vanitates, ia- ctantias, peruerfitates impietatesque & blaspe- mias. Et iam percurrendo libellum omnes in margine mihi designauetam certis notulis: Sed inter respondendum tanto affectus sum tædio, vt vix poruerit anima mea tantâ sustinere nau- seam & molestiam, donec ad calumnias fan- nâsque eius breues adiecerim responsiunculas.

Cuius

*Hoc calūnio-
sum est in Cæ-
sarem signen-
tum.*

*Cōsuetatio eius
libri per Io.
Cochlæum.*

Cuius sane laboris gemina mihi ad te R.P. cau-
sa fuit. Vna, vt scias, quanta sit eius in lingua pa-
tria improbitas: Altera, vt adhuc semel scribas,
non sane ad eum, sed ad Procera Imperij, ad
nobilitatem Germaniæ, vt vel sero perpendant,
quonam tendant omnes nouarum sectarum
conatus &c.

*Acta & scripta Luthe-
ri, Anno Domini.
M.D. XXIX.*

VM autem è Nurenberga perue-
nisset Dresdam exemplar episto-
lae Lutheri ad Lincum scriptæ,
cuius tenor recitatus est supra:
Dux illustriss. Saxoniae Georgi⁹,
misit ad Lutherum illius copiam, sciscitans per
litteras ab eo, an fateretur, eam epistolam à se
scriptam ac datam. At Lutherus proterue respō-
dens & ambigue, petiit, vt Dux cū talibus sche-
dis & literarum exemplis patientiam ipsius nō
tentet. Dux vbi ex responso Lutheri certior fie-
ri non posset (Quandoquidem neque negabat,
neque agnoscebat eam epistolam Lutherus) mi-
sit quendam è Secretariis suis Nurenbergam
ad Senatum: petens de epistola illa interrogari
Venceslaum Lincū, an re vera ad ipsum à Lu-
thero data fuerit. Ille autem interrogatus, Se-

*Epistola Lut.
è Nurenberga
Dresdam per
uenit.*